

LAKOMSTWO (486) *sb n*

a *jasne*; -om- (9), -óm- (1) *Oczko*; *końcowe* o *jasne*.

sg *N* łakomstwo (184). ◇ *G* łakomstwa (121). ◇ *D* łakomstwu (29). ◇ *A* łakomstwo (74). ◇ *I* łakomstwem (49); -em (2), -(e)m (47). ◇ *L* łakomstwie (15). ◇ *V* łakomstwo (3). ◇ *pl N* łakomstwa (5). ◇ *G* łakomstw (1). ◇ *A* łakomstwa (3). ◇ *I* łakomstwy (1). ◇ *L* łakomstwi(e)ch (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI w.

1. *Chciwość, skąpstwo, żądza posiadania; avaritia Mymer¹, Mącz, Calag, Calep; sordes Mącz, Cn; cupido, cupiditas, rapacitas Mącz; aviditas Calag; illeberalitas, tenacitas Calep; avidus spiritus, lucripido, sordida parsimonia, turpis lucri cupido Cn (468)* : Gdy go zwyciężył tako niemogl/ wziął go na wyłoką gorę/ ij kułil iego łakomstwem/ vkázawłfy iemu ziemie ij krolestwa włfytki ij chwale ijch mowiątz. *OpecŻyw* 38, 72v; *Mymer¹* 34v; *BielŻyw* 117, 126, 137,161; *MiechGlab* *2v; Ale kto mi dziś ukaże, Kogo łakomstwo nie zmaże. *BierRozm* 16, 19; *WróbŻołt* 118/36, s. oo; *RejPs* 58v, 72v, 221v; na ftarolc Każdego ma rułzyć ta złolc. Lakomstwo czo włzytkiem łkodzy *RejKup* d5v; *HistAl* 16v; *KromRozm I* A3v, E [2 r.]; *MurzHist* L4; *MurzNT* 66; *BielKom* Ev, F; *GliczKsiąz* O6; *LubPs* K4v, aa6v; *GroicPorz* b3v, c2, c4v, ddv; thákowi odłztzepieńcy/ z łakomstwa będą wámi kuptzyć/ zmyłlonymi flowy/ iakoby zá pieniądze miało być dáne odpułtzen[ie] g[rze]chow/ łáłká Boża/ y krolestwo niebiełkie. *KrowObr* A4v, A4v, B, 75, 105, 137v; Bo pewnie wiem/ káždemu włzytko zginie márnie/ Kto do łiebie z łakomstwem co cudzego gárníe. *RejWiz* 125v; Boć to iedno Wilk z Liłzką co nie zye zágrzebie/ Niechayze to łakomstwo nie vnołi łiebie. *RejWiz* 191, 72v, 75, 88 [2 r.], 94, 104 (14); kthory nienawidzi łakomstwá [*qui autem odit avaritiam*]/ dlugie będą dni iego. *Leop Prov* 28/16, *Ps* 118/36, *Eccli* 14 arg, *Amos* 9/1, 1.*Thess* 2/5; *RejZwierz* 6, 20, 32v, 43v, 101v, A6; *BibRadz Ex* 18/21, *Sap* 10/11, *Act* 19/24, 1.*Thess* 2/5, 2.*Petr* 2/3 (8); [*Benedykt VIII*] odpowiedzyał: ieltem o łakomstwo potępion/ á tak cię prołze idz á wými ná tym mieyłcu moie łkárby á rozday przebog vbogim *BielKron* 176; ludzye s pokoiá w grzechy rozmáite łie wdawáli/ zwłáłzczá w łakomstwá co dziś zowá gołpodárfthwem *BielKron* 416v, 3, 25v, 26, 32, 126 (12); *KochSat* B2; *Avaritia ardere, Lákomstwem być zárażonym/ mrzeć ná grołz niekótzi mowiá. Mącz* 15b, 19c [3 r.], 29c, 68b, 223b, 394d (20); *Prot* B, Dv; *RejAp* 107, 189, Eev; *GórnDworz* A3; *HistRzym* 73, 114, 120v, 135, 135v [2 r.]; Lákomstwo iáko było záwždy brzydliwé v Páná *RejPos* 217v *margin*, 138v, 217v *margin*, 218 [2 r.], 220; *HistLan* E4 [2 r.]; *KuczbKat* 310; *RejZwierz* A6 [2 r.], A6v [4 r.], 20v, 21v, 37 (43); *RejPosWstaw* [110³] [3 r.]; Lecz nie chodzili fynowie iego drogámi iego/ ále náchylili łię zá łakomstwem/ á bráli dáry *BudBib* 1.*Reg* 8/3, *Ier* 6/13; *BudNT* 2.*Cor* 7/2, 2.*Petr* 2/3; *PaprPan* A3v; á nie dla łakomstwá/ ábo sławy [*neque pro ambitione aut gloria*]/ ále o wiáre y o domy/ o dziatki y żony/ na ołtátek o Rzeczpółpolitá czyniç będąiem. *ModrzBaz* 128, 5v, 43v, 55v, 56, 114v (8); *KochDryas* A2v; á chcemy włeć gdzie nas więç łákómłtwo wpycha/ głębiéy [*w ziemię*]/ łkąd Złoto/ Szrebro/ żelázo/ kruzce/ kámięnié drogié/ y inłze bogáctwá *Oczko* 3v; *Calag* 224b; [*Ananiasz*] łklámał/ á łakomstwem znówu vwiedziony iáko łwiętokraycá/ to co iulz nie iego/ ále włzytkiey bráćiey było/ łmiał łobie przywłáłzczyc. *SkarŻyw* 535, 35 [2 r.] 57, 88, 100, 462; *CzechEp* 19, 251 [2 r.]; Iełli [*heretycy*] zła w oczu wáłznych młza/ y procesłia/ Aza lepłze łákómłtwo/ y tá ambiłia? [...] Chwalilz iáko w tym zborze dobrze náuczáiá/ A przedłię tám łię ciłniełz/ kędy rozdawáiá. *KochFr* 103; Tak

łakomstwo bezecne ludzką myśl fałszuje/ Ze mu nie/ oprócz co wrzód rodzi/ niefakcie. *KochDz* 105; *ReszPrz* 72; *PudłFr* 43; *BielRozm* 8; źle się tam dzieje/ gdzie Rzecz: vboga iest/ á prywatne bogactwa rofta/ y z nimi łakomstwo. *GórnRozm* 13v; *KmitaPsal* A3, A 4; *KochWr* 32 [2 r.]; Ona nauka y rozum nalezność poźła dla gniewu á lakomstwa frogiego *PaprUp* Hv, D3v; Illiberalitas, Skępoć, łakomstwo. *Calep* 504a, 113a, 1054a; *Phil* L2, Q3 [2 r.]; *GrabowSet* G3v; *LatHar* 218, 262, 607 [2 r.]; *RybGęśli* B2v; *WujNT* 243, *Luc* 12/15, s. 310, 1.*Thess* 2/5, *Hebr* 12/5 (14); *SkarKaz* 610b; Ale łakomstwo/ y ciálne a tylo do swoich własnych pożytkow przywiązane ferce/ wżytki dobre rady rosprafza. *SkarKazSej* 668a, 668a marg, 693b, 740b [2 r.]; *KlonFlis* C2v; Gdyż igranie wczciwe ná fortunę zgoła/ Pufzcza się: [...] Przeciw Bogu y brátu łakomstwem nie grzeszy. Kostryę nieuczynego łakomstwo wwdzi: A tylko się łztnkami y korzyścią chłodzi. *KlonWor* 72, 14, 29, 72; *PudłDydo* A2v.

łakomstwo czego (1): Do kthorey okrutności y niecnoty więcej go [*Mariusza*] przywiodła chciwość y łakomstwo dobr cudzych/ gdyż naweth y wywołanych oycow dzieci y wnki notavit infamia, y wżytkioh dobrá łobie przywłażczył *Phil* 0.

łakomstwo w czym (1): tak łwe żądze dzierzał ná wodzy/ iż ani łakomstwa w nabywaniu/ ani pułoty w doftátku/ ani okrucieństwa we władzey [...] w nim znać/ ani słychać nie było *GórnDworz* B7.

łakomstwo czyje (45): *BielŻyw* 143; *RejPs* 58v; *SeklWyzn* 2v, 3, c3; *KromRozm I* E; *Diar* 33; *BielKom* A4v; *LubPs* N2v; *KrowObr* 160; Sámí pásterze nieumieli wyrozumienia: wślycy się puścili ná łwá drogę/ kozdziurny zá łwym łakomstwem [*unusquisque ad avaritiam suam*] *Leop Is* 56/11; A Menelaus trwał przed się ná wrzędzie onym/ prze niektórych potentatow á mocnych pánow łakomstwo [*propter eorum avaritiam*]: pomnażaiąc się we złości/ y w zdrádach przeciwko miełczánom. *Leop 2.Mach* 4/50, *Is* 57/17; *BibRadz Dan* 11 arg, *Mich* 6 arg, 2.*Mach*4/50; *OrzRozm H2* marg; *BielKron* 135v, 176, 245v, 443v; *Mącz* 288d, 304c, 403a, 504b; *RejAp* 164; *RejPos* Bv, 60v, 84v, 218 [2 r.]; *GrzegŚm* A4v; *RejZwierc* 69v; *BudBib I* 369a marg, *Is* 57/17, *Ez* 33/31; A o zacnych ołobách co mam mowić/ ktorzi w bitwie polegli/ dla twego łakomstwa [*cupiditatis tuae causa?*]. *ModrzBaz* 108; *SkarŻyw* 498, 582; *CzechEp* 206; *SkarKaz* 610a, 610b; *CiekPotr* 14, 55; *CzahTr* D4.

W porównaniu (1): Łakomstwo łtarego morskiemu dziwu iest podobne. *BielŻyw* 143.

W połączeniach szeregowych (przy wyliczaniu złych cech) (106): *BierRaj* 18v; *OpecŻyw* 76v, 83v, 91v; *BielŻyw* 120; Tak y v człowieka gdy będą paznochti nie łzyrokie ale długie, á zakrzywione na konczach/ znamionuią drapieztwo okrutność niewiarę łakomstwo/ zawidzenie y mężoboystwo. *GlabGad* P3v; *BierRozm* 10; *SeklKat* Z2v; *RejKup* dd6v; *KromRozm I* C3, [L]v; *MurzNT* 76; *KromRozm III* D5v; *KrowObr* 21v, 63v, 226v; *RejWiz* 94, 101v, 137v, 156v, 193v, Cc6v; A twoie oczy y ferce (łkłoniły się) ku łakomstwu/ y ná rozłanie krwi niewinney/ y ná pothwarz/ y ná bieganie złego wczynku [*Tui vero oculi et cor ad avaritiam et ad sanguinem innocentem fundendum et ad calumniam et ad cursum mali operis*]. *Leop Ier* 22/17; *LudWieś* A4; *OrzRozm H2*; *BielKron* 91v, 155, 162v, 195, 200v, 443v; A náłtało [*w Rzeczypospolitej*] łakomstwo y łwawola wielka/ Wzgárdá Sądów/ zuchwałstwo/ y wżeteczność wśelka. *KochZg* A4v; *Mącz* 221a, 297c, 346a; *LeovPrzep* B4v; *RejAp* 93; A tá zła wola niekiedy rofcie/ [...] prze łakomstwo/ łupieństwo/ pychę / okrucieństwo y rospułne życie iego *GórnDworz* Hh8, B7, C6, Ee3, Ggv, Gg6; *HistRzym* 111v; *RejPos* 115v, 165, 229, 230v; *GrzegŚm* 21; *KuczbKat* 320; LAKomstwo miłe/ zazdrość/ pycha/ dobre mienie/

Snádnie nam pokázílo poćíwne funnienie *RejZwierc* 269, A6v, 36, 48, 54v, 63 (17); *CzechRozm* 187v; *RejPosWstaw* [110²], [110⁸] [2 r.]; *BudNT Eph* 5/3; niektorzi Poborce co zwykłe podátki wybieráli/ częłtokroć w wielkiem podeyrzeniu bywáli/ ábo z ftrony łakomłtwá/ ábo niewierności/ ábo niesłufznego wybieránia [*vel avaritiae, vel perfidiae, vel expilationis iniustae*] *ModrzBaz* 124v, 55v [2 r.], 136v; *SkarŻyw* 80, 87, 238, 284, 317; *WerKaz* 298; *BielSen* 12; *BielRozm* 4; *GórnRozm* F4; *KochWr* 26; *Phil* P2; *LatHar* +++2, 129, 130, 598; *WujNT Mar* 7/22, s. 416, *Rom* 1/29, s. 591, *Eph* 4/19 (8); łakomłtwo/ hárdóć/ łupiełtwo/ zdráda/ niełtátek włzytkich opánował *SkarKaz*)(3, 246a, 457b, 458b; *SkarKazSej* 675a; *KlonWor* 29, 73.

W przeciwstawieniach: »łakomłtwo ... dobroć (2), hojnoć (2), sprawiedlıwoć (2), błogosłáwienie, cnotka, potrzeba, szczodroblıwoć, szczodrota« (10): Łakomłtwo czyni ludzie wzgardzone á zawıłtne, ale łzczodrota przyiemne. *BielŻyw* 169; *GliczKsiąż* E8v; Bo gdzie záłtápi łprawiedlıwoć/ iuż włtác musi łakomłtwo/ iuż gniew/ iuż zazdroć. *RejZwierc* 54v, B3v, 49, 231v, 242v; *BudNT 2.Cor* 9/5; *WujNT 2.Cor* 9/5; *KlonFlis* C3.

W charakterystycznych połączeniach: łakomłtwo bezecne, marne (5), nędzne, niemıłóściwe, niezbedne, okrutne (2), przekłéte, sprosne (5), srogie, wszeteczne, zbytnie (2), zradne, złe (2); łakomłtwo panuje (2), uwodzi (3); łakomłstwa brzydzić się, nienawidzić, strzec się, wiarować się; łakomłtwo okazać, uskramiać; udać się na (w) łakomłtwo (2); łakomłstwem gubić się, grzeszyć (2), być uwiedzionym, wzgardzić.

Przysłowia: Łakomłtwo niełprawiedlıwości mátká/ á włzego złego przyczyná. *GostGosp* 2; *ModrzBaz* 34; *WujNT Zzzzz* 4.

Kto pomni ná poćíwá ławę/ łnádnie łakomłtwo zwycięż [!] *RejZwierc* A6v, 66.

Ktorzy łie w łakomłtwo wdádzá Nigdy łobie nie vgodzá *BierEz* I3v.

Głębokieć łakomłtwo morze *RejRozpr* E2v.

gdzie chćıwoć/ táł łakomłtwo: gdzie łakomłtwo/ táł zdráda *BielKron* 296v.

nigdy nie możecie łłżyc Pánu Bogu łwemu połpołu y łakomłtwu łwiátá tego. *RejPos* 217v.

Łakomłtwo łeł theż przyczyná zguby Pánłtwom *Phil* Q3.

Zwrot: »łakomłtwo nakarmić (1): [łakomi] nie mogą łię y pánom łścić/ y łwoiego łakomłtwá náakarmić/ łedno krwiá á potem á łupiełstwem vbogich. *SkarKaz* 610a.

Wyrażenia: »łakomłtwo chciwe« (1): Nie dayćie ná háńbę/ dla łakomłtwá chćıwego/ Latek łwoich łzędziwych y włóá łiwego. *KlonWor* 44.

»łakomłtwo nienasycone« = *imminens avaritia* *Mącz* (2): *Mącz* 207c; Nie chwyći łię ćiebie táł łatwiey [!] łakomłtwo nienáłycone *LatHar* 259.

»(marne) łakomłtwo łwiata tego« (8): Náuká piękna ná wzgárdzenye łakomłtwá łwiátá tego *RejPos* 216v *margin*, 216v, 217v [3 r.], 218, 218v, 290v.

Szeregi: »chciwoć a (i) łakomłtwo« = *cupiditas atque avaritia* *Mącz* [szyk 4 : 1] (5): *Mącz* 409b; funnienie łię chćıwoćią y łakomłstwem máże *SkarŻyw* 582; *CzechEp* 206; *KochWr* 32; *Phil* O. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

»(łwiecka) chuc (doczesnego mienia), (i) łakomłtwo« [szyk 1 : 1] (2): nie ná dułze łudzkie niepomniác/ łakomłtwu tylko łwemu y łwieckim chuciom dołyc czyniá *SkarŻyw* 582; *WerKaz* 303.

»łakomstwo albo drapiestwo« (1): wam wraǳąyą /[...] máyacy ferce ćwiczone w łakomstwye álbo drapyestwye [*cor exercitatum avaritia habentes Vulg 2.Petr 2/4*] *KromRozm I D2v*. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»łakomstwo a łupiestwo« [szyk 1 : 1] (2): A iákoż sie tu profię cie łakomstwo á łupiestwo zámnożyć nia ma? *RejZwierc 58v, 67v*. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»łakomstwo a (fałszywe, a, omylne, a. złe) nabycie (nabywanie)« (3): A thu możesz zrozumieć iáki koniec bierze łakomstho á złe nabycie człowieká [!] káżdego. *RejPos 218, 72, 217v*.

»niepowściągliwość i łakomstwo« (1): A iż sie w nim poľpoľu było zefzľo/ y niepowáciągľiwość/ y łakomstwo/ [...] pozwolił ią [*Chimarę*] dáć ná okup. *KochWz 156*.

»łakomstwo a poźadľiwoác (a. żadza)« [1 : 1] (2): Stárość żadzą á łakomstwem bywa strawioná *KwiatKsiąż C4v; RejPos 220*. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»łakomstwo a swoj pożytek« (2): iest dofyć wczonych ľudzi cnotľiwich/ ktorzy iego náuki niegánią/ á ci ktorzy sie przeciw iemu zástáwiľi nie dla czego inego to czynią iedno dla łakomstwá á fwego pożytku *BielKron 194; BudBib I 369a marg.*

»łakomstwo abo prywata« (1): ázas ich [*Zborowskich*] yákie łakomstwo ábo priuata yaka wwioldla *PaprUp F3*.

»(nie) pycha, (a, albo, ani, i) łakomstwo« [szyk 8 : 1] (9): *BierRozm 16*; widzacz tefz zľość dwchownych ľwoich/ ľpychą y zľakomstwem ľłączoną y wykorzeńiľ/ wzyľtki błędnych wczycielow ľwoich wymyľły *SeklWyzn 3; BielKom D2 marg; GliczKsiąż E8v; BibRadz Dan 11 arg; RejPos 227 marg; RejZwierc 147, 267v; GrabowSet N2v*. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 45 r.*]

»łakomstwo i staranie« (1): A ľnadź iefzcie s tákiemi [*sędziwemi*] láty y łakomstho/ y łtaranie roľcie *RejZwierc 132*.

»zazdrość, (a, i) łakomstwo; zazdrość z łakomstwem« [szyk 6 : 5] (7 : 4): O bezecne łakomstwo/ o márna zazdrości/ Coż to dwoie przynośi ná ľwiát dziwnych zľości. *RejWiz név, 166v, 168v [2 r.], 173v, 174, Dd3, Dd5; OrzQuin I3v; RejZwierc 226v; CzahTr D4*. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 19 r.*]

»łakomstwo i zľodziejstwo« (1): Chcąc im theż odíć Likurgus łakomstwo y zľodziejstwo/ zápowiedziál zľotá y ľrebrá w mieáćie vzywác/ á zá ľkarh żelázo przeľożyľ *BielKron 272*. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

Personifikacje (4): Komornikow pana Szczeńciá iestci niemaľo dofyćz wspanoľzátych/ a czelniefzi Pych/ Dopor czći/ Luboľcz/ Lako^mstwo/ ktorzy mie (iakom rzekľ) z dworu wypchali. *ForCnR B, A3v, Bv; RejWiz 31v*.

W przen (1) : Przekľety [!] czľowiecze/ łakomstwo tve ćiebie zállepilo *HistRzym 74v*.

a. Prawdopodobnie: przedmiot poźądania (5) : [*Polska ziemia narzeka*] Coż ia mam dáley czynić/ vboga sierotá/ Niemam ľkárbow potemu/ niemam Srebrá Zľotá. Bom sie ia w tych łakomstwiech nigdy niekocháľá/ W polu záwždy w obronie ľwe ľyny chowáľá. *BielSat G4v; RejZwierc 142*.

Wyrażenie: »chciwość łakomstwa« (2): Chćiwość to czyni łakomstwá / Dawa ľzkodę zá bogáctwá. *BierEz 14; Pierwľza [choroba Rzeczypospolitej]* iest/ nieżyczľiwość ľudzka ku Rzeczypoľp. y chćiwość domowego łakomstwá. *SkarKazSej 664h*.

Szereg: »łakomstwo a bogactwo« (1): nielza iedno że muśimy odstąpić od niego/ ielli sie vniefiemy zá tákiemi márnemi á niełpráwiedliwemi łakomśtwy á bogáctwy fwiátá thego. *RejPos* 218v.

2. *Żarłoczność, nadmierne pragnienie jedzenia; gastrimargia Mącz; immoderatus cibus et pastus Cn* (18) : *LubPs* R6v; *RejFig* Bb6; zbytnie łakomśtwo/ á to gdy niekto łakomie źrze á połyka niedobrze żuiąc *SienLek* 13; *RejZwierc* A6, A6v, 59, 59v, 61, 75; Vżywáli do łytu: chęć przedsię zołtáie/ A pan wedla łakomśtwá dołtátku dodáie. *KochPs* 116; *SkarŻyw* 346; Ráčź nam dáć chleb náłz powřzedni/ łakomśtwo od nas odeymi/ niech fię o brzuch nie łtáramy/ óń zbytniey pieczy nie mamy *ArtKanc* M17.

Wyrażenie: »wzruszony łakomstwem« (1): [*Ezaw*] vyrzał v niego [*u Jakuba*] pięknie vwároną łzocewicę [!]/ y wzruszony łakomśtwem/ prołł iey pilnie v niego. *SkarŻyw* 346.

Szeregi: »obżarstwo, (i) łakomstwo« [szyk 3 : 1] (4): [*gorzałka*] Odeymuie obżarśtwo Y łakomśtwo. Wielebną ełfencia [!] Wynalazła Venecia Aqua vitae zwali ią przednich czałow. *LudWieś* B4; *Mącz* 142d; Tákże obaczyli y łakomśtwo y obżarśtwo y ine niepotrzebne á niepoćciwe przypadki ciełesne łwoie. *RejZwierc* 73, 75.

»opilstwo albo łakomstwo« (1): Rzymiánie álbo Grekowie/ nigdy niechcą być łpokoiem/ áby przez pokoy nie przyłzli ku opilśtwu álbo łakomśtwu/ ále wltáwicznie ná walce *BielSpr* 3v.

Synonimy: **1.** *ambicyja, apetyt, awarycyja, chcenie, chciwość, chęć, chuć, chytróść, drapiestwo, łakomość, łapanina, požądanie, požądliwość, pragnienie, skąpość, żądanie, żądza, żminda; a. bogactwo, dobro, dobytek, imienie, majętność; 2. apetyt, obżarstwo, opilstwo, oźralstwo.*

Cf **ŁAKOMOŚĆ**